

לעשות תשובה? מה הבעיה?

בפרשתנו מופיע הפסוק עליו ייסד אדמו"ר הזקן את ספר התניא – 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו'. בלשונו של אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הזקן מסר את הנפש להחדיר את המסר ש'הדבר' קרוב אליך מאוד. הפסוקים הקודמים לפסוק זה עוסקים במצוות התשובה, לכן על פי פשט הדבר ש'קרוב מאוד' הוא מצוות התשובה. בספר התניא אדמו"ר הזקן רצה להראות לנו, עד כמה מצוות התשובה קרובה אלינו מאוד.

חלק את התשובה לשתיים

באגרת התשובה אדמו"ר הזקן מסביר שיש שני חלקים בתשובה: בחלק הראשון האדם עושה תשובה או על חטא שהוא עשה, או על כך שהוא שקוע בתאוות שלו. בתשובה זו האדם שב על כך שיש משהו שמבדיל בינו לבין הקב"ה, תשובה זו נקראת 'תשובה תתאה'. אך ישנה גם תשובה עילאה. תשובה עילאה היא הכרה שלא רק החטא גרם לי לחשוב שאני מובדל מה', אלא עצם העובדה שנבראתי כבעל בחירה – כאחד שמועד לחטוא – מצריכה אותי לחזור בתשובה. בחלק השני עבודת התשובה היא להרגיש שאני לא נפרד מה', להיפך אני חלק מה'. נבראתי בצורה כזו שהתחושה הפשוטה שלי היא שאני נפרד מה', ועל כך אני צריך לעשות תשובה – לשוב אל ה'. שוב, התשובה שלי מורכבת משני חלקים, בחלק הראשון אני מפסיק לחטוא, ומסיר את המחיצות שביני לבין הקב"ה; ובחלק השני אני רוצה לא להיות מרוץ לקב"ה, אלא להיות חלק מהקב"ה.

תשובה עילאה – המפתח לתיקון

כעת נגיע לחידוש המרכזי של אדמו"ר הזקן: בדרך כלל אנו חושבים שכדי להגיע לתשובה עילאה, עלינו להיות קודם כל שלמים בתשובה תתאה. קודם כל עלינו לתקן את מעשינו כך שיהיו טובים, ורק אחר כך נוכל להגיע לתשובה עילאה. לקפוץ מיד לתשובה עילאה, נראה לנו כיותר מדאי בשבילנו. הנחה זו גורמת לנו לעסוק הרבה בתשובה תתאה, כך שאיננו מגיעים לתשובה עילאה.

מחדש אדמו"ר הזקן שהפסוק 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', נסוב על תשובה עילאה. אם אנו רוצים לעשות תשובה תתאה, עלינו לקפוץ ולהתחיל יחד עם תשובה תתאה גם בתשובה עילאה,

כי היא קרובה אלינו מאוד. מעבר לזה אומר אדמו"ר הזקן, לא רק שאנו יכולים לעשות מיד תשובה עילאה, גם תשובה תתאה תהיה קרובה אלינו יותר, כאשר נעסוק בתשובה עילאה.

מדוע על ידי ההקדמה של תשובה עילאה, תשובה תתאה תהיה קרובה יותר? כי כאשר האדם עושה תשובה תתאה, ומתחרט על המעשים שעשה, מתלווה אליו המחשבה שהכל תלוי בו, מחשבה זו מגדילה מאוד את האישיות שלו ואת החשיבות של מה שיעשה. יש בכך צד של אמת, הרי אי אפשר לעשות תשובה תתאה בלי להחליט שאני אחראי למעשיי. אם האדם לא יקח אחריות על עצמו, ויתן לאישיות שלו לזרום כמו שהיא, הוא יגיע למקומות שה' ירחם. מובן שאנו צריכים לחשוב שיש לנו אחריות על עצמנו, אך אנו צריכים לשים לב, שיחד עם תשובה תתאה אנו מכניסים בתוכנו איזשהו ריחוק מהקב"ה.

ישנו חיסרון נוסף שנוצר בעקבות תשובה תתאה: כיון שאנו תולים את כל התקוות בעצמנו, אנו גם קצת מתייאשים. פעמים רבות אנו מרגישים שאין לנו מספיק כח כדי להשתנות, וממילא כל פעם שאנו נתאמץ לעשות תשובה, נכנס לתוכנו גם קצת ייאוש. אנו אומרים לעצמנו ש'הדבר' תלוי בנו, ומיד אנו חושבים על כך שאולי לא נצליח, ואם כך למה שננסה? כל פעם שאדם עושה תשובה תתאה בצורה כזו, נכנסת בו עוד טיפה של ייאוש. הדבר דומה לאדם ששותה כוס של משקה טוב, עם קצת רעל בתוכו. כך בתוך תשובה תתאה ישנם גם מחשבות לא טובות העולות באדם, במידה והוא חושב שאינו שייך כלל בתשובה עילאה.

כאשר האדם עושה תשובה עילאה, הוא מבין שה' בעצמו הוא זה שנותן לו כח לעשות תשובה, לכן אדמו"ר הזקן רוצה שנקדים ונתחיל תשובה עילאה יחד עם תשובה תתאה. אמנם יש לאדם בחירה חופשית אם 'ללכת על זה' ולחזור בתשובה, אך הבחירה החופשית היא צד אחד של המטבע, באמת ה' הוא זה שנותן לנו את הכח לעשות תשובה. בתשובה עילאה אני לא מייחס את הכח לעצמי אלא לקב"ה שבעזרתו, שנוכח ממש בתוך התשובה שלי. במילים אחרות: כל היכולת שלי לשוב ולהתחרט, היא משום שה' מאמין ביכולת שלי להשתנות. כעת התשובה לא מייאשת, ולכן אנו נדרשים לעסוק בתשובה עילאה גם כאשר אנו עושים תשובה תתאה.

קרוב אליך הדבר

כדי לצייר נכון עד כמה הדבר קרוב אלינו מאוד, אדמו"ר הזקן מלמד אותנו שיש בתוכנו נפש אלוקית. בכך הוא מגלה לנו שאנו יהודים, משום שיש בתוכנו משהו אלוקי. כאשר נחשוף את החלק האלוקי, מיד נגלה שאיננו קיימים כנפרדים מה'. נשים לב כמה טבעי הקשר שלנו עם ה'

ועד כמה הוא משפיע עלינו, לכן נרגיש שאנו חלק מה' ושהכי טבעי לנו לשוב אליו. כעת ההסתכלות על עבודת התשובה משתנה: כל עבודת התשובה נועדה לחשוף את הנקודה האלקית שבתוכי. אם עבודת התשובה היא רק כדי שנתקדם עוד ועוד, ככל שאנו חוזרים יותר בתשובה אנו מתמלאים ביותר ייאוש (כפי שהסברנו). אבל אם עבודת התשובה פירושה לחשוף עד כמה אנו חלק מה', כל פעם שאנו חוזרים בתשובה אנו מגדילים את האמונה ומקטינים את הייאוש; אנו מגדילים את הנוכחות של ה' בתוכנו, כך שתהיה יותר גלויה וחשופה.

ובקשתם משם – מתוך החטאים

לאחר ההבנה המחודשת במהותה של התשובה, נוכל להבין גם מהי עבודת התשובה של חודש אלול. במאמר 'אני לדודי ודודי לי' מלמד אותנו אדמו"ר הזקן שכאשר אנו רוצים לשוב בתשובה בחודש אלול, עלינו לשים לב איך כל פעם שחטאנו, מה שרצינו באמת היה את הקב"ה ולא את החטאים.

לפני הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד", אומרת התורה על מצוות התשובה: "לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמים". בשמים, למעלה, קשה לנו להחזיק מעמד; ואם נדרש ממנו לעלות למעלה, אנו מקשים – "מי יעלה לנו השמימה"? לכן מסביר לנו אדמו"ר הזקן שכדי שנוכל להיות קשורים לקב"ה עלינו לרדת למטה, להתבונן במצבנו, ולחשוב מה היה קורה לנו אילו עכשיו היינו משחררים את כל האחריות שלנו על עצמנו. לצייר לאיזה מקומות היינו יורדים, ולאיזה מקומות אכן ירדנו במשך השנה. עלינו לצייר טוב עד כמה אנו באמת רוצים להימשך לעולם הזה, ולהחשיב זאת כמה שמשקף את המציאות האמיתית שלנו. אבל רק בדבר אחד עלינו לעשות שינוי בתפיסה: לשים לב שכאשר חיפשנו לשקוע במציאות – בעצם חיפשנו את הקב"ה.

ה' לא ממשי בשבילנו

לאור הדברים הללו מתעוררת אצלנו שאלה פשוטה: אם באמת חיפשנו את ה', איך אנו מוצאים את עצמנו בתוך התאוות? אלא שעל אף שבפנים אנו באמת רוצים את ה' – ה' לא מספיק ממשי בשבילנו. לעומת המציאות הממשית של העולם הזה, ה' נראה לנו אוורירי מידי. ממילא, אנו מוצאים את עצמנו נדבקים בתאוות העולם הזה.

שהקשר עם ה' יהיה סוחף

המשיכה שלנו לתאוות העולם הזה יכולה ללמד אותנו על הרצון האמיתי שלנו. מה כל כך מושך אותנו בתאוה? בתוך התאוה האדם יכול להכניס את כל האישיות שלו; כל כולה נסחפת ונדבקת בתוך התאוה. אך אם היו שואלים יהודי באופן תיאורטי – מה היית מעדיף שיהיה הדבר שיסחף אותך לגמרי וכל האישיות שלך תיתפס בו? היהודי בוודאי יענה שהוא רוצה שהקשר שלו לה' יסחף אותו הכי חזק.

זו ההתבוננות שאדמו"ר הזקן מלמד אותנו לעשות בחודש אלול: עלינו לשים לב שכל מה שמשך אותנו בתאוה הוא שחיפשנו משהו שכל האישיות שלנו תהיה דבוקה בו, ובעצם חיפשנו את ה'.

התשובה של חודש אלול

זוהי התשובה של חודש אלול: אנו שמים לב לכך שיש לנו נפש אלקית שאומרת לנו שהדבר הכי כדאי והכי משתלם הוא לשים את כל האישיות על הקב"ה, וכן אנו שמים לב לכך שיש לנו כח עצום של תאוה. כעת אנו באים לקב"ה ואומרים לו שהרצון האמיתי שלנו הוא שכל הכח התאוה יופנה אליו. אנו באמת רוצים שאתה תהיה בשבילנו הדבר הכי סוחף, הכי מושך, ונהיה טבולים בתוכך לגמרי.

התשובה הזו היא התשובה עילאה, ואדמו"ר הזקן לימד אותנו כיצד היא קרובה אלינו ונמצאת אפילו בתוך הרצונות הכי נמוכים שלנו. כמו כן נוכחנו לראות כיצד כאשר עושים תשובה עילאה, מקרבים גם את התשובה תתאה, ורואים כמה ה' קרוב לאדם.

שנוכה בראש השנה להרגיש שאנחנו נכללים ממש בתוך הקב"ה והוא חותם אותנו לחיים טובים.